

ALMINDELIG HISTORIE

Robert F. Berkhofer, Jr.: *A Behavioral Approach to Historical Analysis*. Collier-Macmillan, London, 1969, viii + 339 s. £ 3.75.

Forsøg på en klarlæggelse af historieforskningens mål og metoder fordrer e.m.m. en analyse af og stillingtagen til tre centrale og sammenhængende problemer. Først er der spørgsmålet om, hvorfor mennesker interesserer sig for og udforsker fortiden. Dernæst spørgsmålet om, hvad historieforskningens objekt og dets elementer egentlig er. Endelig spørgsmålet om, hvorledes historieforskningens objekt kan udforskes og erkendes på videnskabelig vis. Droysen behandlede f. eks. de to sidstnævnte problemer under betegnelserne: encyklopædien og metodologien. Selvom Berkhofer selv beskriver *A Behavioral Approach to Historical Analysis* som »an essay more in methodology than in method« (s. 6), karakteriseres den dog mere præcist som et forsøg på at formulere en encyklopædi og metodologi på grundlag af moderne angelsaksisk samfundsvidenskab og videnskabsfilosofi.

Berkhofers mål er at gøre historieforskningen mere videnskabelig gennem formuleringen af et nyt paradigme, og hans udgangspunkt er, at der i moderne samfundsvidenskab og videnskabsfilosofi findes teoridannelser, som historikere bør kende og udnytte i deres forskning. Herigennem skulle de få en klarere erkendelse af de indholdsmæssige og metodiske problemer, der knytter sig til deres arbejde. Den moderne samfundsvidenskab, der skal danne grundlag for historieforskningens encyklopædi, kaldes af Berkhofer for behavioralismen. Denne term defineres ikke særligt præcist, men den må klart skelnes fra behaviorismen, der traditionelt giver associationer af en videnskabs- og menneskeopfattelse, der kun vil beskæftige sig med den ydre observerbare adfærd, men ikke med menneskers bevidsthedsliv. Det er ikke denne radikale behaviorisme, Berkhofer er inspireret af, men benytter termen behavioralisme som en sammenfattende betegnelse for hovedtendenser i moderne empiristisk samfundsvidenskab. Tilsvarende er det er bredt udvalg af empiristisk og analytisk videnskabsfilosofi, der skal udgøre grundstammen i historieforskningens metodologi, her især de mange analyser af forudsætningerne for og kravene til en eksplanatorisk erkendelse.

I sin bog redegør Berkhofer for en lang række samfundsvidenskabelige distinktioner og modeller på mikro- og makroplan af relevans for historisk forskning. Især ved eksempler fra amerikansk historieforskning viser han samtidig, hvorledes brugen af sådanne distinktioner og modeller kan bidrage til løsningen af omdebatterede spørgsmål. I modsætning til den radikale behaviorisme udgør analysen af de historiske aktørs selv- og samtidforståelse en hjørnesteen hos Berkhofer, der også fremhæver nødvendigheden af en klar og systematisk adskillelse af aktør- og observatørsynsvinklen i forskningen. Til lige indeholder bogen indgående diskussioner af problemerne omkring en helhedserkendelse, de forskellige tidsbegreber samt forholdet mellem samfundsvidenskab og historieforskning. Styrende bag hele analysen ligger Berkhofers ønske om at finde midler, der vil muliggøre en meget kompleks forståelse af fortiden, samt den overbevisning, at kun explicit teori, ikke dagligserfaringer og -opfattelser kan yde denne kompleksitet retfærdighed.

Efter min mening giver Berkhofer en udmærket oversigt over hovedtendenser i angelsaksisk samfundsvidenskab og videnskabsfilosofi og har samtidig formået at frugtbar gøre indsigter og teoridannelser for den historiske forskning. Analyser som Berkhofers bidrager til en bevidstgørelse af problemer i forskningsprocessen, og hans krav om at anvende explicit teori kan bestemt formidle en mere differentieret og begrundet spørgestrategi

ved behandlingen af konkrete historiske problemstillinger. Desuden bidrager brugen af explicit teori til en klarlæggelse af en række mere principielle problemer, som historikere må tage stilling til – f. eks. det menneskesyn, der ligger til grund for Berkhofers teori om de faktorer, der indgår i en social handling (jf. kap. 2), eller forskellen mellem strukturfunktionalisternes og konfliktteoretikernes samfundsopfattelse (jf. kap. 9).

Det oplæg til en diskussion af historieforskningens encyklopædi, der faktisk findes i Berkhofers bog, er af virkelig betydning, fordi en drøftelse af vigtige problemer, der tidligere især blev diskuteret inden for historiefilosofiens og universalhistoriens rammer, dermed genindføres i historievidenskaben. For selvom man idag med rette er afvisende over for tidligere tiders spekulative behandling af disse problemer, eksisterer problemerne stadigvæk og gør krav på en løsning. Berkhofer har klart indset dette, men desværre undgår han stort set en egentlig diskussion og stillingtagen til disse problemer ved at indtage, hvad han kalder »a stance of methodological toleration«. Hans beslutning er måske nok forståelig, da en begrundet stillingtagen er en vanskelig opgave, men selv en tentativ stillingtagen er dog at foretrække frem for en analyse, der klart får et meget synkretistisk præg og implicit lægger op til en relativistisk holdning.

Berkhofers metodologi er som nævnt baseret på en empiristisk og analytisk videnskabsfilosofi. Han synes at have accepteret denne uden dyberegående analyser af andre opfattelser eller af den kritik, der fra mange sider har været rettet mod den empiristisk-analytiske tradition. En viden om f. eks. den hermeneutiske tradition ville have givet ham indsigt i mange metodiske problemer i forbindelse med udforskningen af de historiske aktørers selv- og samtidsforståelse. Desuden er den egentlige forudsætning for hele Berkhofers analyse, at historikere gennem en viden om samfundsvidenskab og videnskabsfilosofi vil blive mere egnede til deres arbejde, men denne forudsætning er vanskelig eller måske endog umulig at legitimere, hvis det bærende videnskabssyn hidrører fra den empiristisk-analytiske tradition.

Medens Berkhofer søger at give svar på historieforskningens encyklopædiske og metodologiske problemer, mangler der fuldstændigt en behandling af spørgsmålet om, hvorfor mennesker interesserer sig for historien og følgelig en begrundelse for historieforskningens eksistens og værdi. Denne mangel skyldes formentlig Berkhofers videnskabssyn, men afspejler sikkert også den nuværende situation, hvor megen videnskabelig forskning er blevet så selvtilstrækkelig, at der ikke længere synes grund til at begrunde dette arbejde og placere det i en større meningsfuld sammenhæng. Men er en udarbejdelse af historieforskningens encyklopædi og metodologi strengt taget mulig uden en explicitring af en erkendelsesinteresse og dermed et kriterium for det vidensværdige? Jeg tror det ikke. For mig at se er dette problem en væsentlig kilde til den forhåndenværende usikkerhed med hensyn til historieforskningens betydning. Men en løsning af dette problem vil e.m.m. fordre en radikal revision af Berkhofers videnskabssyn og rejse spørgsmålet om historieforskningen er en normativ og kritisk humanvidenskab.

Bernard Eric Jensen

Studier i Historisk Metode IX. Historikeren og Samfundet. Foredrag ved Nordisk Fagkonferens for historisk metodelære på Kollekolle 6.-10. maj 1973. Universitetsforlaget, Oslo, 1974. 134 s.

Som det også fremgår af titlen, er denne bog, som sine forgængere i serien af »Studier etc.«, en fremlæggelse af diskussionsoplæggene med tilknyttede korte diskussionsreferater fra en af de årligt tilbagevendende nordiske konferencer om historisk metode, hvor del-